

В.О. ПЕТРЕНКО (аспірант)

Харківський національний економічний університет імені С.Кузнеця

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МІЖКУЛЬТУРНОМУ
КОНТЕКСТІ**

У статті обґрунтовано особливості професійної підготовки менеджерів-економістів до професійної міжкультурної взаємодії на основі визначення специфіки їхньої діяльності. Визначено цілі професійної підготовки менеджерів. Висвітлено особливості професійної діяльності фахівців у міжкультурному контексті, а також типові види професійної діяльності, а саме знаково-символічна і соціокомунікативна. З'ясовано, що культура, інформація і мова детермінують основні види професійної діяльності менеджера-економіста, тому є провідними при підготовці фахівців до професійної діяльності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Наразі мультикультурне суспільство висуває нові вимоги до підприємств, що пов'язано з інтенсифікацією міжнародних економічних відносин. За цих умов особливого значення набуває необхідність у підготовці менеджерів до професійної міжкультурної взаємодії, оскільки до функційного кола обов'язків менеджера належить управління персоналом, що складають представники різних культур, а також встановлення продуктивних відносин із бізнес-партнерами не лише в Україні, але й на міжнародному рівні.

Проте професійні освітні заклади недостатньо уваги приділяють ідентифікації компетентностей, які є важливими для успішної професійної

міжкультурної взаємодії, що породжує завдання для вищої професійної освіти й актуалізує тему нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Імплементация компетентнісного підходу в професійну вищу освіту є об'єктом дослідження І. Зимньої, В. Ягупова, О. Вознюка, О. Антонової, О. Онаць, Л. Спенсер та інших. Формуванню досвіду з міжкультурної взаємодії при підготовці майбутніх фахівців присвячено наукові праці В. Карпенка, А. Большакової.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, теоретичний аналіз наукових праць свідчить, що проблема підготовки менеджерів-економістів до професійної міжкультурної взаємодії не була предметом спеціального дослідження сучасної вітчизняної науки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування особливостей професійної підготовки менеджерів-економістів до професійної міжкультурної взаємодії (ПМВ) на основі визначення специфіки їхньої професійної діяльності. Відповідно до мети поставлено такі завдання:

- 1) визначити цілі професійної підготовки менеджера-економіста до ПМВ;
- 2) визначити типові види професійної діяльності менеджера-економіста;
- 3) визначити особливості професійної діяльності менеджера-економіста в міжкультурному контексті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні тенденції суспільного розвитку, а саме: глобалізація, інформатизація і людиноцентризм, що є провідними й важливими для нашого дослідження, впливають на професійну діяльність менеджера-економіста, а також на змістове наповнення професійної підготовки фахівця до ПМВ.

Глобалізація, за В.Кременем, – це процес утворення всепланетарного суспільства, що за своєю суттю є системою соціальних відносин різних культур. Основою соціальних відносин глобального суспільства є

міжкультурна взаємодія країн (макрорівень), соціальних інститутів (мезарівень), людей (мікрорівень). У контексті нашого дослідження ми розглядаємо міжкультурну взаємодію мікрорівня, тобто суб'єкт-суб'єктну взаємодію. Важливою проблемою всіх рівнів міжкультурної взаємодії є вибір режиму співробітництва й співіснування. Однією із сучасних концепцій співробітництва й співіснування є філософія взаємодії, підґрунтя якої складають цінності й ціннісні орієнтації, що визначають загальні умови, принципи, правила, норми, цілі міжкультурної взаємодії. Пріоритетними цінностями української нації є цінності гуманізму, людської гідності, патріотизму, демократизму, соціальної відповідальності, національної самосвідомості. Отже, серед ціннісних орієнтацій, що формуються на основі суб'єкт-суб'єктного підходу нашого дослідження, пріоритетні позиції мають займати «унікальність іншої людини» (гуманістична ціннісна орієнтація) і «бачення-себе-як-професіонала» (професійна ціннісна орієнтація).

Таким чином, аксіологічною метою професійної підготовки менеджера-економіста як носія цінностей є формування соціальної відповідальності (професійно значуща якість майбутнього фахівця).

Предметом професійної діяльності менеджера-економіста є інформація. В інформаційному суспільстві досвід роботи з культурною інформацією є одним із головних, від якого залежать інші види діяльності. Гносеологічна мета нашого дослідження полягає в наданні досвіду роботи з культурною інформацією. Особистісно зорієнтована педагогічна технологія забезпечує опанування різних специфічних видів культурно виробленої інформації (насамперед професійного спрямування) і надає студентові досвід роботи з нею, що обґрунтовує її імплементацію в педагогічний процес.

Людиноцентризм є одним із принципів діяльності, згідно з яким людина має визначати пріоритетність будь-якої діяльності, освітньої зокрема. К. Корсак підкреслює, що у тріаді «особистість – суспільство – освіта» головна роль належить людині (студенту – майбутньому професіоналу). Мотивація студента як майбутнього суб'єкта діяльності до набуття досвіду у

певній сфері є одним із вирішальних чинників у професійній підготовці. Головним мотивувальним чинником є конкурентоспроможність випускника. Чим вище рівень якості його підготовки, тим більше шансів на працевлаштування. Тож, праксеологічною метою нашого дослідження є підготовка студента до ПМВ як складової його конкурентоспроможності. Серед сукупності методологічних підходів до проблеми професійної підготовки фахівців виділяємо компетентнісний як базовий для вирішення дослідницьких завдань.

Для визначення особливостей професійної підготовки менеджера-економіста до ПМВ застосуємо науковий метод абстракції. Розглянемо професійну компетентність із міжкультурної взаємодії (ПМВ) як наперед задану соціальну вимогу (норму) до професійної діяльності менеджера-економіста.

У сучасній науковій літературі менеджер-економіст визначається як людина, що професійно здійснює управлінську діяльність у конкретній економічній галузі функціонування організації; має знання і вміння, необхідні для управління людьми й організаціями; займає постійну посаду на підприємстві, наділений повноваженнями приймати управлінські рішення у визначеній формі діяльності.

У філософії під діяльністю розуміють активну взаємодію людини з навколишнім середовищем, що здійснюється за допомогою матеріальних або ідеальних засобів і спрямовується на виконання певного завдання з її перетворення [4]. Таке розуміння діяльності доводить, що основою професійної діяльності менеджера є взаємодія. Внутрішніми стимулами діяльності є потреби, мотиви, інтереси, воля, емоції, переконання. Зовнішніми складовими діяльності є мета, об'єкт, предмет діяльності, засоби.

Організація, у якій менеджер-економіст здійснює свою професійну діяльність, належить до соціотехнічного типу систем, що містить дві складові – «технологічну» і «людську». Отже, згідно з класифікацією Є.Клімова, професійна діяльність менеджера-економіста належить до двох типів:

«людина-знакова система» і «людина-людина» [2], що свідчить про знаково-символічний і соціальний характер професійної діяльності менеджера.

Організація як об'єкт діяльності менеджера має свою культуру. Знаково-символічна складова організаційної культури є тією формою, через яку здійснюється виробництво і відтворення культури підприємства, її постійне функціонування. Іншими словами, культура підприємства існує і діє на основі різних форм знаково-символічної системи.

Як зазначає В. Швирьов, розуміння діяльності як специфічно людського способу ставлення до світу ґрунтується на тому незаперечному факті, що людське життя є життям у культурі. Отже, в знаннях та інформації [5].

Інформаційний характер професійної діяльності менеджера-економіста детермінує основні морфологічні компоненти професійної діяльності: цілі, мотиви, предмет, продукт, процес, умови, засоби. Оскільки основою професійної діяльності менеджера-економіста є інформація, її опрацювання й передача через різні комунікаційні зв'язки, а також прийняття управлінських рішень на основі інформації тощо.

Таким чином, культура, інформація, мова є знаково-символічними системами, що визначають основні види професійної діяльності менеджера-економіста, які є провідними при підготовці фахівців до професійної діяльності.

Н. Салміна і А. Турчін визначають такі види і функції знаково-символічної діяльності: *моделювання* (пізнавальна функція); *схематизація*; *кодування* (комунікативна функція); *заміщення* (функція заміщення об'єкта знаком) [3].

Отже, знаково-символічний характер професійної діяльності менеджера-економіста потребує відповідних методів і форм, засобів навчальної діяльності, що сприяють удосконаленню видів знаково-символічної діяльності.

Одним із наслідків глобалізації є інтенсифікація міжкультурного спілкування і, як результат, – перетворення світового ринку на механізм структурування міжкультурної комунікації. Як зазначає О. Бобловський, у такому контексті міжкультурна взаємодія перетворюється на обіг інформації, продуктів споживання і надання послуги «мобільність» для робочої сили, послуг і капіталу. Гомогенність системи сприймається як недолік, тому соціальні корпорації не мають бути внутрішньо однорідними. Вони вибудовуються на стиках сталих культурних систем із залученням різноманітного соціально-культурного контингенту [1]. Тож, можна дійти висновку, що інтенсифікація міжкультурного спілкування й адекватність управління полікультурним персоналом висувають нові вимоги до професійної компетентності менеджера і його здатності до професійної міжкультурної взаємодії.

Міжкультурна взаємодія можлива тільки на основі діалогічних стосунків між людьми, що базуються на взаємній довірі людей для формування і перетворення самих міжособистісних відносин. Метою професійної діяльності менеджера є становлення ділових відносин на користь компанії, що передбачає дотримання певних принципів міжкультурної взаємодії. Одним із таких принципів є принцип раціональності у відносинах і їх гармонізації. Гармонізація ділових відносин полягає у прагненні людей мінімізувати можливості для конфліктів і сварок, оскільки вони знижують можливості й розвиток творчого потенціалу людини. Таким чином, ділові відносини мають будуватися на основі партнерської взаємодії, яка передбачає дотримання таких правил: 1) партнери один для одного є значущими особистостями; 2) спільна спрямованість на справу сприяє досягти взаєморозуміння; 3) учасники взаємодії прагнуть не тільки продуктивно співпрацювати, а насамперед – досягати індивідуальних результатів. Міжкультурна взаємодія регулюється такими суто світоглядними категоріями, як уявлення про взаємовідносини людини,

культури і традиції, соціальні норми і цінності, звички і правила поведінки тощо.

Здатність суб'єкта діяльності (менеджера) встановлювати діалогічні відносини з іншими суб'єктами є проявом його соціальної творчої активності, що має евристичний (інтелектуально-творчий), мотиваційно-смысловий (ціннісно-орієнтаційний) і емоційно-вольовий (інтенціональний) характер.

Висновки. Аксіологічною метою професійної підготовки менеджера-економіста як носія цінностей є формування соціальної відповідальності (професійно значуща якість майбутнього фахівця). Гносеологічна мета полягає в наданні досвіду роботи з культурною інформацією. Праксеологічною метою є підготовка студента до ПМВ як складової його конкурентоспроможності. Типовими видами професійної діяльності менеджера-економіста є знаково-символічна і соціокомунікативна діяльність, що вимагають спеціальної підготовки. Полікультурний склад персоналу сучасного підприємства, інтенсифікація міжкультурного спілкування зумовлюють партнерський вид соціальної взаємодії, що ґрунтується на принципах взаємної довіри і діалогічності. Підготовка менеджера до встановлення діалогічних відносин з представниками інших культур детермінує особливості його професійної підготовки.

Узагальнюючи, зазначимо, що розглянуті нами питання підготовки майбутніх менеджерів-економістів до професійної міжкультурної взаємодії не вичерпують окресленої проблеми і потребують подальшого її дослідження.

Список використаної літератури:

1. Бобловський О. Ю. Міжкультурна взаємодія в умовах глобалізації: філософсько-культурологічний вимір: автореф ... канд. філософ наук: 09.00.04/О.Ю.Бобловський. – ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2012. – 20 с.

2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: учеб. пособие/ Е.А. Климов. – Ростов н/ Д.: Феникс, 1996. – 509 с.

3. Турчин А.С. Особенности развития знаково-символической деятельности в онтогенезе // Вестник КГУ им. Н.А.Некрасова, Серия Психологические науки. Акмеология образования. – 2006. – Т.12. – №4. –С.65-71.

4. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1980. – 444 с.

5. Швирев В.С. О деятельностном подходе к истолкованию «феномена человека» // Вопросы философии. – 2001. - № 2. – С. 108.

В.А.Петренко

Харьковский национальный экономический университет им. С.Кузнеця

Особенности подготовки менеджеров-экономистов к профессиональной деятельности в межкультурном контексте

В статье обоснованы особенности профессиональной подготовки менеджеров-экономистов к профессиональному межкультурному взаимодействию на основе определения специфики их деятельности. Определены цели профессиональной подготовки менеджеров. Автором рассмотрены особенности профессиональной деятельности специалистов в межкультурном контексте, а также типичные виды профессиональной деятельности, к которым относятся знаково-символическая и социокоммуникативная. Выяснено, что культура, информация и язык детерминируют основные виды профессиональной деятельности менеджера-экономиста, поэтому определяют особенности подготовки специалистов к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *профессиональная подготовка, профессиональная компетентность, межкультурное взаимодействие.*

V. Petrenko

S. Kuznets Kharkiv National University of Economics

Training Managers-Economists Considering Specificity for Future Careers in Multicultural Context

The article is aimed at revealing the peculiarities of training managers-economists for professional intercultural interaction by defining the specifics of their will-be-career activities. The scientific method of abstraction has been used to investigate the issue.

The author describes the professional activity features of managers-economists in the intercultural context as well as the typical professional activities which include semantic-symbolic activity and sociocommunication. It was found that culture, language and information determine main professional managers-economists' activities and therefore influence their training for professional activities.

Thus, the training students for professional intercultural interaction should pursue the following pedagogical tasks: the axiological task is to develop a sense of social responsibility in future professionals; the epistemological task is to give experience of processing information; the praxeological task is to train students for professional intercultural interaction as an attribute of their professional competence and competitiveness.

As global competition intensifies, it is becoming necessary for companies to establish strong intercultural relationships with a culturally diverse set of social actors such as business partners, suppliers, clients as well as employees. In order to manage these relationships effectively, professionals need cultural mechanisms to understand and improve intercultural communication and interaction. Hence, the professional intercultural interaction should be based on the principles of dialogization and mutual trust to establish long-lasting relations and fruitful cooperation for business benefit. Conflicts can lead to decreases in productivity and

increases in negative morale as they hamper economic actors' creativity development. One of the professional intercultural interaction principles is the principle of the rationality in the relationships and their harmonization.

Key words: *training, professional competence, intercultural interaction*